

Zbigniew Grabowski

"Dyplomaci pruscy o powstaniu kościuszkowskim", Henryk Kocój, Kraków 2011 : [recenzja]

Przegląd Historyczno-Wojskowy 12 (63)/4 (237), 172-173

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

form życia kulturalnego Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie w okresie II wojny światowej oraz stanowi zwieńczenie dużego wysiłku badawczego, dlatego też w pełni zasługuje na pozytywną ocenę. Jest dobrze udokumentowana, w pełni rozwiązuje zadanie badawcze, a jej Autor zaprezentował dużą wiedzę oraz umiejętność wartościowej prezentacji wyników badań. Monografia stanowi udaną i szczegółową próbę zrekonstruowania obszaru zdefiniowanego w jej tytule. Na tle postaw i nastrojów żołnierzy Polskich Sił Zbrojnych ukazuje formy i treści życia kulturalnego, jego funkcje i oddziaływanie nie tylko na środowisko żołnierskie lat wojny.

Monografia autorstwa Stefana Pastuszki wypełnia istotną lukę w polskiej wojskowości i dziejach żołnierskiej kultury w latach 1939–1945 oraz rzeczowo, w oparciu o staranną i krytyczną analizę zachowanych źródeł oraz obszernej literatury przedmiotu, ukazuje życie kulturalne żołnierzy Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie w okresie II wojny światowej. Czytelnicy zainteresowani tą problematyką otrzymali wartościową i dobrze udokumentowaną publikację naukową.

Wojciech Włodarkiewicz

LITERATURA ZAGRANICZNA – OMÓWIENIA

Henryk Kocój, *Dyplomaci pruscy o powstaniu kościuszkowskim*, Kraków 2011.

Książka prof. dr. hab. Henryka Kocója *Dyplomaci pruscy o powstaniu kościuszkowskim* stanowi kontynuację jego działalności naukowej jako edytora ważnych źródeł dyplomatycznych dotyczących okresu rozbiorów i powstania listopadowego. Jest uzupełnieniem i rozszerzeniem jego wcześniejszych publikacji źródłowych ukazujących stosunek Prus do powstania kościuszkowskiego: *Powstanie kościuszkowskie w świetle korespondencji posła pruskiego w Warszawie. Listy Ludwiga Buchholtza do Fryderyka Wilhelma (styczeń–czerwiec 1794)* (Warszawa 1983); *Prusy wobec powstania kościuszkowskiego: na podstawie korespondencji Fryderyka Wilhelma II z posłem pruskim w Petersburgu Leopoldem Heinrichem Goltzem (depesze z Berlina do Petersburga i z Petersburga do Berlina z 1794 roku)* (Kraków 2002); *Powstanie kościuszkowskie w świetle korespondencji posłów pruskich z Wiednia Lucchesiniego i Caesara* (Kraków 2004); *Relacja posła pruskiego Ludwiga Buchholtza z Warszawy, Łowicza i Wrocławia i insurekcji kościuszkowskiej* (Kraków 2004); *Francja wobec powstania kościuszkowskiego w świetle relacji dyplomatów pruskich* (Kraków 2005); *Relacje posła pruskiego Ludwiga Buchholtza o insurekcji kościuszkowskiej* (Kraków 2007).

Omawiana publikacja zawiera korespondencję dyplomatyczną między posłami pruskimi: w Rzeczypospolitej – Ludwigiem Buchholtzem, w Rosji – Leopoldem Heinrichem

Goltzem, w Austrii – Girolamo Lucchesinim i Cesarem, w Wielkiej Brytanii – Jacobim-Kloestem, i Turcji – Friedrichem Knobelsdorffem, a królem pruskim Fryderykiem Wilhelmem II. Autor zamieścił również memoriał Lucchesiniego o początkach powstania kościuszkowskiego, a także dokumenty dotyczące stosunku rządu pruskiego do powstania. Opublikowane przez prof. Kocója w języku francuskim (tj. w języku oryginału) źródła pochodzą z archiwum w Merseburgu (Geheimes Staatsarchiv, w czasach NRD – Deutsches Zentralarchiv), które po zjednoczeniu Niemiec zostało połączone z Geheimes Staatsarchiv Preußischer Kulturbesitz (GStA PK). Nastąpiło to w latach 1993–1994, gdy powróciły do Berlina dokumenty dotychczas zdeponowane w Merseburgu.

Korespondencja dyplomatyczna tego okresu jest bardzo ważnym źródłem. Spośród dokumentów opublikowanych w omawianym tomie na uwagę historyków wojskowości zasługują przekazy dotyczące redukcji armii polskiej w przededniu insurekcji, marszu Madalińskiego, bitwy warszawskiej z wojskami rosyjskimi 17 i 18 kwietnia, a także dane dotyczące bitwy pod Raclawicami i Szczekocinami, następnie zajęcia przez wojska pruskie Krakowa, udziału Fryderyka Wilhelma II w oblężeniu Warszawy oraz powstania wielkopolskiego. Pokazują one m.in. wielki wysiłek militarny Prus i Rosji w celu stłumienia insurekcji i przygotowania ostatecznego rozbioru Rzeczypospolitej.

Książkę prof. Henryka Kocója zamykają: streszczenia w jęz. francuskim i niemieckim, źródłowe aneksy – facsimile wybranych 8 dokumentów, a przede wszystkim sporządzona i opracowana przez mgr Barbarę Gruszkę bibliografia prac prof. dr. hab. Henryka Kocója za lata 1959–2011 oraz jego dorobek dydaktyczny obejmujący przede wszystkim wykaz prac magisterskich i dysertacji doktorskich, których był promotorem.

Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, publikując tę obszerną i cenną książkę (708 stron) na dobrym papierze z czytelną, wyraźną czcionką, nie zadbało, niestety, o umieszczenie w niej indeksów, co w znaczny sposób utrudnia historykowi poruszanie się w zawartości dzieła.

Zbigniew Grabowski

* * *

Aleksiej Szkwarow, *Gienierał-lejtienant Mannergiejm. „... roźdien dla służby carskoj”*, Sankt Petersburg 2011.

Na rosyjskim rynku księgarskim pojawiła się nowa monografia, której tytuł wskazuje, że mamy do czynienia z kolejną biografią gen. Carla Gustawa Emila Mannerheima. W rzeczywistości jednak nie do końca jest to jego biografia. Należy podkreślić, że tytuł nieco wprowadza czytelnika w błąd. Wszyscy pragnący poznać biografię Mannerheima z pewnością będą zawiedzeni. We wstępie Autor wyjaśnia, że głównym bohaterem jego książki jest nie sam Mannerheim, lecz armia rosyjska. Szkwarow podjął nieco nietypową